

"БЕКТЕМИН"
Ош мамлекеттик университетинин
илимий иштер боюнча проректору,
Ф.м.и.к., доцент Арапчаев Р.Н

19.11.24

ЖЕТЕКТӨӨЧҮ МЕКЕМЕ

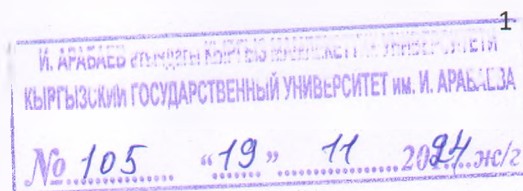
Ош мамлекеттик университетинин педагогика кафедрасынын Кумашова Аида Анаркуловнанын “Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык негиздери” аттуу темадагы 13. 00. 01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясына

ПИКИРИ

1. Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Күнүмдүк жашообузда «логикалуу», «логика» деген сөздөрдү биз көп колдонобуз. Бул, кантип туура ойлоноу, ырастоолорду далилдөө жана чечим чыгаруу жөнүндөгү илим. Логика чындыкка жетүү ыкмаларын сезимдерге эмес, мурда алынган билимдерге таянуунун натыйжасында изилдейт. Логика математиканын бир бөлүмү болгонуна карабастан көптөгөн илимдерде колдонулат.

Өлкөдөгү окуучулардын математика боюнча окуу жетишкендиктерин улуттук баалоонун Эл аралык изилдөө программасы аркылуу текшерүүнүн, окуучулардын жетишкендиктерин баалоо, жалпы республикалык тестирилөөнүн жыйынтыктарынын көрсөткүчтөрүнүн төмөн экендиги орто мектепте, анын ичинде башталгыч класстарда математиканы окутуу процессинде олуттуу

Окуучу камалы: *Арапчаев*

№ 105 "19" 11 2024 ж.с/2

проблемалар бар экендигин айгинелейт. Математика боюнча билим деңгээлинин төмөнкү көрсөткүчтөрү анын ичинде башталгыч класстын окуучуларынын математикалык билимдеринин көрсөткүчү экендигине алып келет.

Кыргыз Республикасынын окуучуларынын билим алуу жетишкендиктерин баалоо окуучулардын жаш өзгөчөлүгүнө ылайык математикалык сабаттуулуктун жогорку деңгээлине жетүүсүн шарттайт.

Башталгыч класстарда балдардын логикалык ой жүртүүсүн өстүрүү тууралуу коомдук жана мамлекеттик билим берүү стандартынын талаптардын башталгыч класстардын математика сабактарында толук аткарылбай келе жаткандыгыны; башталгыч класстарда окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүдөгү атайын тапшырмаларды дидактикалык талаптарга ылайык иштеп чыгуу жана колдонуунун методикалык системасынын калыптана электигини; илим чөйрөсүндө башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн аныкталса да аны ырааттуу ишке ашыруу багытындагы илимий-методикалык билимдердин жетишсиздиги бул диссертациялык иштин актуалдуулугун далилдейт.

2. Диссертациянын түзүлүшү жана көлөмү: диссертация киришүүдөн, үч баптан, жана алардан пайда болгон жыйынтыктардан, корутундудан, пайдаланылган адабияттардын тизмесинен жана тиркемелерден турат. Диссертациянын жалпы көлөмү 167 бет. Ал 5 таблицаны, 7 сүрөттү жана 4 тиркемени камтыйт.

Киришүүдө изилдөөнүн актуалдуулугу, максаты жана милдеттери, илимий жаңылыгы, практикалык мааниси, коргоого сунушталган жоболор, аткарылган ишке изденүүчүнүн кошкон жеке салымы жана анын ишинин басылмаларда жарыяланышы, диссертациялык иштин түзүлүшү, көлөмү көрсөтүлгөн.

Биринчи бап “Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүү илимий педагогикалык проблема катары” деп аталып, анда изилдөөнүн биринчи милдетинин алкагында дисциплиналар аралык илимий адабияттардын негизинде окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүгө тике тиешелүү базалык түшүнүктөр талдоого алынды, логикалык амалдардын өзгөчөлүктөрүнө жана коюлган проблеманын практикадагы абалына мүнөздөмө берилди. Каралып жаткан проблеманын өзөгүн ой жүгүртүү түшүнүгү түзөт.

Экинчи глава “Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүү проблемасын изилдөөнүн методдору жана материалдары” деп аталып, анда изилдөөбүздүн экинчи милдетинин чегинде изилдөөнүн методдору тандалып, башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык шарттары аныкталды.

Изилдөөнүн объекти: башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүү.

Изилдөөнүн предмети: башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн математика сабагында атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык шарттары.

Үчүнчү глава “Педагогикалык эксперимент жана анын натыйжалары” деп аталып, анда изилдөөнүн үчүнчү милдети б.а. аныкталган педагогикалык шарттарды башталгыч класстардын математиканы окутуу процессине киргизүүнүн жолдорун иштеп чыгуу жана натыйжалуулугун эксперимент аркылуу текшерүү, жыйынтыктоо жүргүзүгөн.

Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык шарттарынын эффективдүүлүгүнүн текшерүү боюнча эксперименталдык жумуштардын жүрүшү, натыйжалары талдоого алынган.

Алынган натыйжалардын илимий жаңылыгы. Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн психологиялык-педагогикалык негиздери, негизги түшүнүктөрү ачылып көрсөтүлгөн; башталгыч класстарда математиканы окутуу процессинде атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүдө мугалимдердин мотивациясын, атайын тапшырмаларды иштеп чыгуунун принциптери, окуучулардын өз алдынча ишмердүүлүгүн активдештирүүнү ичине алган педагогикалык шарттары аныкталгаг; башталгыч класстардын математика сабактарында атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүнүн педагогикалык шарттарын окутуу процессине киргизүүнүн жолдору педагогикалык эксперимент аркылуу тастыкталып илимий-практикалык сунуштар иштелип чыккан.

Изилдөөнүн натыйжаларынын практикалык мааниси башталгыч класстарда математиканы окутуу процессинде атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүнүн педагогикалык шарттарын окуу процессине киргизүүнүн методикасынын иштелип чыккандыгы; башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүгө багытталган принциптердин жана талаптардын негизинде иштелип чыккан атайын тапшырмалардын системасынын сунушталганы; башталгыч класстын мугалимдери үчүн математика сабактарынын алкагында атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын ой жүгүртүүсүн өстүрүү боюнча методикалык кеңештер, сунуштар иштелип чыккандыгы менен аныкталат.

Изденүүчүнүн жекече салымы. Диссертациядагы эмпирикалык жана илимий эксперименталдык изилдөөлөрдүн натыйжалары, коргоого сунушталган жоболор изденүүчү тарабынан жеке иштелип чыкты.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна шайкештиги. Изденүүчүнүн авторефераты диссертациялык иштин мазмунун чагылдырган

структурага ээ, кыргыз, орус, англис тилиндеги резюмелер бири бирине шайкеш келет.

6. Диссертациялык ишке оң баа берип, сын-пикир катары төмөнкүлөрдү белгилеп кетүү зарыл:

1. Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн психологиялык-педагогикалык негиздери, негизги түшүнүктөрүнүн аныктамалары ар тараптуу изилденген, бирок учурдагы абалына баа берүүнүн негизиндеги жыйынтыктары терең ачыкталбай калган.

2. Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүдө мугалимдердин мотивациясы, атайын тапшырмаларды иштеп чыгуунун принциптери, окуучулардын өз алдынча ишмердүүлүгүн активдештирүүнү тереңдетилип ачыкталса иштин мааниси мындан да жогоруламак, себеби Эл аралык изилдөө программасы аркылуу текшерүүнүн, окуучулардын жетишкендиктерин баалоо, жалпы республикалык тестирлөөнүн жыйынтыктарынын көрсөткүчтөрүнүн төмөндүгү математиканы окутуу процессинде мектеп мугалиминин даярдыгында олуттуу проблемалар бар экендигин айгинелейт.

3. Окуучулардын өз алдынча ишмердүүлүгүн активдештирүүнү боюнча педагогикалык шарттары иштелип чыккан соң, аны ишке ашыруунун теориялык модели түзүлсө туура болмок деп эсептейбиз.

Белгиленген сын-пикирлер диссертацияны жакшыртуу максатында айтылды, иштин жалпы мазмунуна таасирн тийгизбейт, ал эми анын автору Кумашова Аида Анаркуловна 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогика жана билим берүү тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын берүүгө татыктуу.

7. Кыргыз Республикасында "Окумуштуулук даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндө Жобого" ылайык иштин диссертацияга коюлуучу талаптарга

ылайык келиши. Кумашова Анда Анаркуловнанын “Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык негиздери” аттуу темадагы кандидаттык диссертациясы актуалдуу темада аткарылып, теориялык жана практикалык мааниге ээ. Ал жеке издөөчү тарабынан аткарылган иш болуп саналат. Анын илимий натыйжалары илимий эмгектеринде жарыяланган, анын актуалдуулугу жана ишенимдүүлүгү менен айырмаланат. Бул диссертация Кыргыз Республикасында кандидаттык диссертацияларга карата “Окумуштуулук даражаларды берүү тартиби жөнүндө Жобонун” 10 п. талаптарына жооп берет, ал эми анын автору Кумашова Анда Анаркуловна 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогика жана билим берүү тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алууга татыктуу деп ырастоого негиз берет.

Пикир Ош мамлекеттик университетинин педагогика кафедрасынын жыйынында талкууланып 19-ноябрь 2024-жылы (№3-протокол) бекитилди.

Ош мамлекеттик университетинин
педагогика кафедрасынын башчысы,
педагогика илимдеринин кандидаты, доцент

Жутанова Г.А.

Секретарь:

Кайымова Л.Ш.

Ош мамлекеттик университетинин педагогика кафедрасынын Кумашова Аида Анаркуловнанын “Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык негиздери” аттуу темадагы 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясынын талкулоонун 18-ноябрь 2024-ж. №3 протоколунун көчүрмөсү

КАТЫШКАНДАР:

Жутанова Г.А. – педагогика кафедрасынын башчысы, п.и.к., доцент, Колдошев М.К. – п.и.д., профессор, Тажикова Б.Ш. – п.и.к., доцент, Батыралиев А.Б. – п.и.к., доцент; Божонов З.С. – п.и.к., доцент, Айдарова Ж.М. – п.и.к., доц. м.а. Сапарова Б.С. – ага окутуучу, Бегматов С.И. – ага окутуучу, Жакупова Г.С.– ага окутуучу, Байсубанова В.А. – ага окутуучу, Маматова Ж.Т. – окутуучу, Сүйүнбаева М.С – окутуучу.

КҮН ТАРТИБИ:

Ош мамлекеттик университетинин педагогика кафедрасынын Кумашова Аида Анаркуловнанын “Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык негиздери” аттуу темадагы 13. 00. 01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясын талкулоо.

Педагогика кафедрасынын башчысы, доцент Жутанова Г. А. Кумашова Аида Анаркуловнанын “Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык негиздери” аттуу темадагы 13. 00. 01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана

билим берүүнүн тарыхы боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясынына жетектөөчү мекеме катарында пикир берүүбүз керек. Кафедра мүчөлөрү диссертациялык иш менен таанышып чыгышты, диссертациянын мазмуну тууралуу ой-пикир айтыңыздар.

Колдошев М. – педагогика илимдеринин доктору, доцент. Бул диссертациялык иш башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн теориялык негиздерин жана учурдагы абалын изилдөө проблемасына арналып, актуалдуу проблеманы чечүүгө багытталган. Логикалык ой жүгүртүү окуучулардын көп кырдуу ой жүгүртүү ишмердүүлүгүнүн бири, б.а. туура ой жүгүртүү деп мүнөздөсөк болот. Ар бир адамга берилүүчү таануу процессинин бири бул – ой-жүгүртүү, ал аркылуу адам айлана-чөйрөнү тааныйт. Ой-жүгүртүү адамдын аң-сезимине байланыштуу болот да ал жеткен чекке чейин бара алат.

Диссертант тарабынан башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн психологиялык-педагогикалык негиздерин, негизги түшүнүктөрү ачылып көрсөтүлгөн; башталгыч класстарда математиканы окутуу процессинде атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүдө мугалимдердин мотивациясын, атайын тапшырмаларды иштеп чыгуунун принциптерин, окуучулардын өз алдынча ишмердүүлүгүн активдештирүүнү ичине алган педагогикалык шарттары аныкталган; башталгыч класстардын математика сабактарында атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүнүн педагогикалык шарттарын окутуу процессине киргизүүнүн жолдору педагогикалык эксперимент аркылуу тастыкталып илимий-практикалык сунуштар иштелип чыкты.

Иш кандидаттык диссертацияларды жазуу боюнча бардык талаптарга жооп берет, ошондуктан 13.00.01-жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистик боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын жактоого сунуш кылам.

Тажикова Б.Ш. – педагогика илимдеринин кандидаты, доцент. Башталгыч класстарда математиканы окутуу процессинде атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүүдө мугалимдердин мотивациясын, атайын тапшырмаларды иштеп чыгуунун принциптерин, окуучулардын өз алдынча ишмердүүлүгүн активдештирүүнү ичине алган педагогикалык шарттары азыркы күндөгү биздин республикада эң бир актуалдуу болгон проблеманы чечет деп эсептеймин. Теориялык ой-жүгүртүү, татаал ойлонууну, образдуу көрсөтмө ой-жүгүртүүсүнүн өзгөчөлүгү, ойлоо процесси курчап турган чөйрөнү кабыл алып жаткан адам менен тикеден-тике байланышта жана ансыз ишке ашпай тургандыгы менен мүнөздөлөт деген тыянакты мугалимдер туура пайдаланса жакшы болот.

Психологиялык-педагогикалык изилдөөлөрдөгү ой корутундуларды жалпылоо менен изденүүчү: “Бала даяр ой жүгүртүү жөндөмү менен төрөлбөйт; логикалык ой жүгүртүү жөндөмүнүн өнүгүшү баланы курчап турган чөйрөдөгү шарттар менен аныкталат; башка сабактар менен бирге математика логикалык ой жүгүртүүсүн өнүктүрүүнүн негизги кыймылдаткыч күчү болуп саналат; логикалык ой жүгүртүүнү өнүктүрүү атайын тапшырмаларды иштеп чыгуу зарылдыгын жаратат; башталгыч класстарда логикалык ой жүгүртүүнүн чабалдыгы башка билимдерди аң сезимдүү өздөштүрүүгө да олуттуу таасир этет”, – деген корутунду жасайт.

Диссертациялык иш коюлган талаптарга жооп берет, изденүүчү 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасына татыктуу деп эсептеймин.

Батыралиев А.Б. – педагогика илимдеринин кандидаты, доцент. Башталгыч класстардын математика сабактарында балдардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүү үчүн атайын педагогикалык шарттарды иштеп чыккан: мугалимдерде математика сабагында атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өнүктүрүүгө мотивациясынын жана кесиптик даярдыгынын болушу; окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн

өнүктүрүүгө багытталган атайын математикалык тапшырмаларды иштеп чыгууда педагогикалык принциптерди жетекчиликке алуу;атайын тапшырмалар аркылуу окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өнүктүрүүдө алардын өз алдынча таанымдык ишмердүүлүгүн жана рефлексиясын өнүктүрүү. Изилдөөнүн максатына жана иштелип чыккан башталгыч класстын окуучулардын логикалык ой-жүгүртүүсүн өстүрүүнүн педагогикалык шарттарынын негизинде башталгыч класстардын математикасынан баштап логикалык негизги амалдарды системалуу окутуу туура деген жыйынтыкка келген. Стандарттуу эмес тапшырмалар шарттын анализине жана өз ара байланышкан логикалык ой-жүгүртүүнүн чынжырын түзүүгө көбүрөөк көңүл бурууну талап кылат деген ой абдан туура.

Мен да бул ишти кызыгуу менен окуп чыктым, коргоого сунуштайм деген оң пикиримди билдирем.

Айдарова Ж.М. – педагогика илимдеринин кандидаты, доц. м.а. Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык шарттарынын эффективдүүлүгүн текшерүү боюнча эксперименталдык жумуштардын жүрүшү, натыйжалары талдоого алынган. Ал үчүн окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүнүнүн өнүгүшүн аныктоо үчүн тандалган 7 түрлүү тесттик тапшырма колдонулган. Окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүнүн денгээлдик көрсөткүчтөрү берилген тапшырмалардын туура аткаргандыгына карап өлчөнүп бааланган.

Ар бир сабакта логикалык маселелерди чечүү: проблеманын шарттарын окуу жана түшүнүү; проблемадагы негизги элементтерди жана мамилелерди талдоо жана аныктоо; логикалык ой жүгүртүүнү жана тапшырманын элементтеринин ортосундагы байланыштарды куруу; чечүүчү божомолдорду түзүү жана эсепке алуу; чечимди текшерүү жана каталар болгон учурда аны оңдоо; алынган натыйжанын негизинде корутунду чыгаруу алгоритмге негизделген. Эксперименталдык класс менен текшерүүчү класстардын жыйынтыктары салыштырылган. 13.00.01-жалпы педагогика, педагогиканын

жана билим берүүнүн тарыхы адистик боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын жактоого сунуш кылам

Ош мамлекеттик университетинин педагогика кафедрасы Кумашова Аида Анаркуловнанын “Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык негиздери” аттуу темадагы 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясын талкулоодон кийин төмөнкүдөй

ЧЕЧИМ КАБЫЛ АЛДЫ:

1. Кумашова Аида Анаркуловнанын “Башталгыч класстын окуучуларынын логикалык ой-жүгүртүүсүн атайын тапшырмалар аркылуу өстүрүүнүн педагогикалык негиздери” аттуу темадагы 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясы бардык талаптарга жооп берет, ачык коргоого сунушталат.

2. Диссертациянын жана авторефераттын мазмуну жана техникалык жасалгалоосу боюнча көрсөтүлгөн кемчиликтер жетектөөчү уюмдун расмий пикиринде көрсөтүлсүн.

Ош мамлекеттик университетинин педагогика кафедрасынын башчысы, педагогика илимдеринин кандидаты,

.....Жутанова Г.А.

Секретарь:

.....Кайымова Л.Ш.

